

ОЙКОНІМИ СУМЩИНИ ЯК ДЖЕРЕЛО ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНОГО ВИВЧЕННЯ КРАЮ

Наталія ЛИТВИНЧУК

Специфічним виявом етнічної і культурної історії українців Сумської області є місцеві ойконіми — географічні назви міст, сіл, селищ, хуторів. Вони становлять важливе інформативне джерело історико-етнографічного вивчення регіону. Одні з них відображають форми колишнього територіального устрою, інші — етнонаціональний чи соціальний склад населення, ще інші вказують на їх тісний зв'язок із фізико-географічними особливостями певної місцини, із формами традиційної народної архітектури, різновидами поширених у минулому промислів та ремесел тощо.

В Україні на сучасному етапі ойконіми як складову частину топонімії широко досліджують у мовознавстві, історії, географії. Ще 1886 р. М. Сумцов у спеціальній праці «Малорусская географическая номенклатура» підкреслював, що українські назви населених пунктів та легенди про їх походження необхідно вивчати в тісному зв'язку з історією та побутом народу¹. По суті, це була перша спроба певним чином класифікувати назви населених пунктів України. Зокрема, географічні назви антропонімічного походження він поділяє на декілька груп: ті, що виникли від імені пер-

шого жителя; ті, які походили від сімейного прізвиська; а також назви, що склалися з двох власних імен — чоловічого та жіночого; з урахуванням звання поміщиків, імен видатних державних діячів, або викликані історичними подіями. Крім того, — назви сіл за імям церкви чи святого та такі, що походять від виробничої специфіки розташованого поряд заводу, фабрики чи місцевого кустарного промислу. Рідко, на його думку, траплялися назви, які вказували на зовнішній вигляд, колір ґрунту, кількість хат, поділ села на частини та давність його заселення. Натомість було багато населених пунктів, що отримали свою назву від курганів, могил, садів, лісів, тварин тощо².

У ближньому зарубіжжі початок етнографічного вивчення власних назв — топонімів, антропонімів, етніонімів, космонімів, зоонімів — покладено виданням збірників «Этнография имен» (1971)³, «Этническая ономастика» (1984)⁴, де російські вчені окреслюють профільні проблеми ономастики, досліджують народознавчі аспекти власних назв багатьох країн та народів. У цьому зв'язку були створені спеціальні ономастичні групи при Інституті ет-

нографії ім. М. М. Міклухо-Маклая. Розробки з даної проблематики знаходимо і у французьких дослідників. Зокрема, Мартен де ля Судьєр у статті «Назви місцевостей: номінація, деномінація, реномінація»⁵ досліджує сучасні проблеми французької ойконімії, наголошуючи на зростанні новостворених і відновлених топонімів, вказуючи на можливість існування місцевих, наукових та напівнаукових назв і на розповсюдженість ойконімів туристичного та асоціативного походження.

Завдання нашого дослідження полягає в тому, щоб серед усіх назв населених пунктів Сумщини, номенклатура яких на відповідній території загалом є досить різномірною, вибрати й упорядкувати лише ті найменування, що пов'язані або асоціюються з певними етнологічними, національними, соціальними, культурно-побутовими категоріями. Разом із тим, на прикладі двох населених пунктів спробуємо з'ясувати, наскільки їхні назви відповідають закладеному в них змісту історико-етнографічного характеру. Для реалізації цих завдань використаємо необхідні науково-літературні джерела (історичні, етнографічні, мовознавчі), а також власні польові записи, зроблені у 2006–2007-у роках.

Ознайомлення з переліком двох тисяч назв населених пунктів Сумщини, уміщених у спеціальному виданні⁶, показує, що діапазон їх походження, як уже зауважувалось, є дуже широким. Найбільш поширеними в усіх вісімнадцяти районах області є назви, в основі яких лежать імена або прізвища (прізвиська) першопоселенців, власників поселень, історичних осіб. При цьому досить часто серед ойконімів антропонімічного походження є ті, в основі яких — українські жіночі імена; найбільше їх у Білопільському р-ні (*Улянівка, Ганнівка, Катеринівка, Марусине*). Загалом, у досліджуваному регіоні нараховується близько 20 % від загальної кількості назв населених пунктів таких, що походять від власних імен. Приблизно таку ж частину складають і назви, що відображають природні ресурси краю (*Пищане, Садове Білопільського р-ну; Болотівка, Піски Буринського р-ну*) або містять у собі певні характеристики емоційно-

експресивного плану, скажімо, села: *Безодня, Безсалівка, Нескучне* (Білопільський р-н), *Ситне* (Серединобудський р-н).

Інший корпус назв за особливостями їхнього змісту можна віднести до категорії **етнокультурно-історичних**, серед яких, у свою чергу, вирізняють групи ойконімів таких основних напрямків:

- 1) **соціального й етнічного** (представлених, зокрема, назвами: *Дяківна, Козацьке, Литвиновичі, Московка, Угроїди* та ін.);
- 2) **історико-міграційного** (*Нова Січ, Тростянець, Хотин* та ін.);
- 3) **релігійно-культурного** (*Воздвиженка, Вознесенка, Покровка, Успенка* та ін.);
- 4) **етнографічного**, у тому числі:
  - а) **господарчо-виробничого** (*Вовна, Кочерги, Мельня, Буда* та ін.);
  - б) **побутово-атрибутивного** (*Печини, Пирогівка, Хустинка* та ін.);
  - в) **обрядового** (*Колядинець*).

Найбільшою групою етнологічного корпусу є та, в якій знайшла своє відображення виробнича діяльність населення, його щоденні заняття, традиційні промисли, ремесла. До назв, що вказують на рід і продукт людської діяльності, слід додати й ті, в основу яких покладено знаряддя праці (*Кочерги, Вилки*), назви будівель та предметів господарського призначення (*Кощари, Погреби; Барило, Ступки*), продукти виробництва (*Вовна, Мукиївка*), а також деякі зоо- та фітотопоніми (*Бобрик, Коровинці, Велика Рибиця, Овече; Садове, Грядки*). Досить часто наші предки називали місця свого проживання так, щоб відобразити природні багатства краю та вказати на основний продукт життєзабезпечення. Таки чином, ми маємо ряд назв сіл, які свідчать про заняття мешканців даного регіону найдавнішими видами людської діяльності — мисливством, рибальством, скотарством, землеробством та садівництвом.

Характеризуючи територіальну залежність ойконімів виробничого характеру з півночі на південь області, з'ясуємо, що в північних прикордонних із Росією районах, зокрема Серединобудському та Ямпільському, які представ-

ляють Сумське Полісся, вирізняються ареали з назвами, похідними від лісохімічних промислів — будного, гутного та рудного (*Середина-Буда, Марчихина Буда, Гутко-Ожинка, Гута, Стара Гута, Нова Гута, Гутка, Рудя, Рудак, Руденка*). Причому, найбагатшим на такі ойконіми є північний Серединобудський район, в якому не зустрічаємо назв, які б указували на інші види діяльності населення. У Ямпільському р-ні назви з топоосновами буд-, гут-, руд- є поодинокими, проте тут існують два ойконіми промислового характеру, варіантів яких немає в інших районах області. Це — селище *Свесса*, що отримало свою назву від слов'янського слова *свесса* — «свічка»⁷, і вказує на те, що у цих місцях колись робили свічки; та село *Папірня*, яке свідчить про наявність паперового виробництва у цій частині області. Сучасна дослідниця А. Коваль зазначає, що «найбільше назв залишили нам колишні поташні, гути, дігтярні, смолокурні, папірні — невеликі підприємства, навколо яких поселялись (тимчасово чи постійно) люди, які в них працювали. Так виникали поселення з назвами тих невеликих заводів, які збирали навколо себе людей: Майдан, Гута, Попельня, Папірня та ін.»⁸. Такі назви відбивають історію соціально-економічного розвитку не тільки окремих регіонів, а й усієї України.

У північно-західних районах Сумщини — Шосткинському та Кролевецькому — відсутні ойконіми згадуваного промислово-виробничого типу. Досить бідно представлені тут і традиційні господарські заняття мешканців цих районів: місцева назва *Пасіка* свідчить про існування бджільництва, а назва *Вовна* означає продукт вівчарства. Ойконімія північно-західного Глухівського р-ну також значно менше представлена назвами виробничого характеру. Тут трапляються назви *Будища, Гута* та *Смолине*, які вказують на осередки будної, гутної та смолокурної промисловості відповідно. Аналіз назв населених пунктів Путивльського р-ну дає можливість робити висновки про існування гончарного ремесла (*Нові Гончарі та Старі Гончарі*), про уявлення, пов'язані з одним із ха-

рактерних побутових знарядь праці (*Кочерги*). Досить різноманітною є виробнича ойконімія Конотопського р-ну, розташованого на заході Сумської обл., яка відображає явища, пов'язані з народними ремеслами, традиційними господарськими заняттями, промислами, торгівлею (*Бондарі, Бочечки, Гути, Кошари, Мельня, Пекарі, Торговиця*), а також із сучасним виробництвом (*Заводське, Питомник*). Деякі з цих назв чи їхні варіанти зустрічаємо і в сусідньому Буринському р-ні (*Бондарі, Кошарське*). Село *Чумакове* цього ж району — єдине в області, яке, за нашими польовими спостереженнями, зберегло пам'ять про існування в досліджуваному регіоні специфічного торгово-транспортного промислу українців — чумацтва⁹.

Особливо яскраво й багатогранно традиційні заняття, промисли, ремесла відображені в ойконімах центральних і південно-західних районів: *Великі Будки, Горові Ковалі, Косарівщина, Мельники* (Роменський р-н); *Дігтярка, Малі Будки, Рубанка, Рудка* (Недригайлівський р-н); *Бондарівщина, Будки, Дігтярня, Мукаївка, Рудка, Смоляниківка* (Білопільський р-н); *Гутницьке, Дігтярі, Руда, Скляри, Токкарі* (Лебединський р-н); *Мельникове, Рубанове, Столярове* (Липоводолинський р-н). На території південно-східних та південних районів Сумської обл., частині історичної Слобожанщини, зустрічаємо лише поодинокі назви, які вказують на традиційні народні заняття, зокрема, це лише села *Будне, Буро-Рубанівка, Косівщина, Пасіки, Рибальське, Рубани*. Таким чином, поширеність ойконімів, які характеризують господарські заняття, промисли та ремесла краю, з півночі на південь зменшилась приблизно від десяти до одного відсотка, а то й менше. Це пояснюється тим, що поселення розглядуваної частини Слобожанщини, які головним чином виникли в XVII ст., у період заселення вільних земель переселенцями з Правобережжя та інших регіонів України, отримували свої назви передусім від імен та прізвищ першопоселенців, а також від найменувань назв місцевості, з якої прибули переселенці.

Близько двох століть тому М. Сумцов у своїй, уже згадуваній нами праці зазначав: «Встрѣчаются села съ названіями, происшедшими отъ лежащаго вблизи завода, фабрики или отъ мѣстнаго кустарнаго промысла, наприкладъ: Цегельня, Гуты, Бурты, Тесли .., Дегтяри, Бондари, Гончари, Круподеринцы, Пекари, Шевская, Чумаки, Бортня, Рыбки, Рыбальщина, Пасики, Баранники, Грабаровка. Села, гдѣ развивалось скотоводство, получили названія: Скотоватая, Скотарскій...»¹⁰. Дослідження географічних назв населених пунктів Сумщини ще раз переконує нас у тому, що виробнича діяльність усіх поколінь, що проживали на цій території, знайшла своє відображення в регіональній ойконімії.

Проблему походження ойконімів, закладеного в них змісту великою мірою можемо з'ясувати за допомогою усної (оповідної) історії, тобто через відповідні народні перекази, легенди, свідчення окремих селян, оскільки письмових джерел нерідко зовсім немає. Не випадково дослідники зазначають, що у поясненні ойконіму «незрівнянно більшу вагу, як правило, має народний, а не офіційний варіант»¹¹, тому що офіційні версії досить часто є перекрученими¹². Для прикладу розглянемо офіційні та неофіційні варіанти двох ойконімів Конотопського р-ну — *Кошари* та *Вирівка* (*Віршовка*) — та спробуємо з'ясувати, наскільки змістове навантаження цих назв відповідає реаліям, що ними ці назви позначаються, обумовлюються.

Село Кошари розташоване на півдні Конотопського р-ну. Одностайної думки про час його виникнення не існує, проте достеменно відомо, що свою назву село отримало від господарського заняття, яке, з'явившись тут у першій половині XVIII ст., проіснувало до кінця XX ст. і добре збереглось у народній пам'яті: «Село називають Кошарами, бо колись тут люди тримали дуже багато овець в спеціальних кошарах, були вони у людей і в дев'яностих роках, але вже менше... Кошари — спеціальні загорожі надворі, там закривають скотину: кіз, корів, коней»¹³. Це народне сідчення багато в

чому збігається з історичними даними О. Лазаревського: «Село Кошары, в степи, из домиков смотрителей овечьих заводов, которые были здесь основаны по распоряжению Петра. При смотрительских домиках слобода стала селится в первой половине XVIII века и назвалась «Кошарами»¹⁴. Пояснюючи етимологію ойконіма, історик зауважує: «Слобода Кошары в правой стороне от речки Ромна, у притока, не имеющего названия, возникла около овечьих сараев, названных по малороссийски кошарами»¹⁵. За його твердженням також відомо, що вівчарство в цьому краї прийшло на зміну конярству, адже саме після знищення кінного заводу залишилися величезні простори, які й приваблювали населення. Таким чином з'явилася слобода з назвою *Кошари*¹⁶.

Автор мовознавчої праці «Етюди з топонімії Сумщини. Походження географічних назв» Т. Беценко зазначає: «Назва поселення виникла від апелятива кошара (форма *pluralia tantum* зазначеного топоніма відбиває множинність будівель такого типу в цій місцевості)»¹⁷. Слід зауважити, що дослідниця дану назву, як і ряд інших, таких як *Амбари*, *Будки*, *Пасіки*, *Погребки*, *Хижки* відносить до групи топонімів, утворених від назв будівель. Проте в етнографічному плані відповідні ойконіми можна розподілити детальніше: на ті, що утворені від назви будівель господарського призначення (*Амбари*, *Кошари*, *Пасіки*, *Погребки*) та ті, що вказують на типи житлових споруд (*Землянка*, *Хижки*, *Шатрище*).

Безперечно, найстарішим господарським заняттям та промислом розглядуваного села було вівчарство. У другій половині XVIII—XIX ст. селяни, не маючи власної землі, жили дуже бідно. Заможними в ті роки вважалися селяни, які мали якусь худобу (найчастіше це були кози та вівці), проте таких було лише півсела. Уродженці та мешканці села розповідають, що у другій половині XX ст. овець вирощували майже в кожному дворі: «Були овецьки у нас постійно, скільки себе помню. По багато тримали: і по п'ятеро, і по семеро, по-різному, всякі — і старі й малі. І в других по вулиці були. Тримали для м'яса, їх можна було різати, коли хочеш,

немає що їсти, та й різали. Не так як свиней, тільки перед Рождеством чи Паскою. Овечки вигідні, вигнав у поле рано та й пасуться вони там весь день без нагляду, а вечером забрав»¹⁸. Крім гарного м'яса вівці мали ще й якісну вовну: «Стригли овечок раз або двічі на рік в любую пору, тільки не на зиму, щоб же ж не покалужили (позамерзли). Стриг хтось із сім'ї. У нас дід стриг або Льонька, а в кого не було кому, то кликали. Вовну знімали спеціальними ножницями, схожі на кравецьки, великі такі. Потом вовну стірали дуже, бо вона вся в сірці була, а тоді вже прямили або на прядці, або на веретено. З готових ниток плели носки. Їх як постіраєш, вони такі білі-білі стають, хоч тоненькі, а теплі такі. А ще здавали вовну на валяньці, биті такі. Дід возив здавать кудись у село, недалеко де їх тут робили, а ще з шкури шили кожухи»¹⁹. Як бачимо, вівці, образно кажучи, годували та вдягали селян протягом кількох століть. Важливим є те, що даний вид господарського заняття зберігся і до сьогодні. Однак в останні роки вівці в селі, як відмічають селяни, «майже звелися». Це пояснюється соціально-економічними змінами в їхньому побуті, урбанізацією молодого покоління. Через це досвід техніки знімання вовни, її прання, прядіння, що набувався роками, швидко втрачається.

Зазначимо, що назва даного села упродовж чотирьох століть із моменту її виникнення жодного разу не змінювалася. Більше того, її офіційний варіант не відрізняється від народного. Цікаво також, що мікротопоніми села Кошари, зокрема назви вулиць та кутків, хоча офіційно й змінювалися, проте серед населення не прижилися: «А хто її знає, яка це Радянська, люди не знають цих назв, хіба що почтальйон, у нас по вуличному всі звуть. От вулиця Шевченка, всі звуть її Ліва Колоша, а є ще й Права Колоша, хоч в сільсоветі вона зовсім по-другому записана»²⁰. Додамо також, що не змінилася й назва вулиці, яка безпосередньо пов'язана з вівчарством. Вулиця Єгерівська отримала своє найменування від давньої професії, яка була необхідною і важливою в ті часи, коли в цих місцях знаходилися великі кошари овець. Єгерями звали мисливців

з рушницями, які наглядали за дикими тваринами, організовували полювання на них і тренували собак, їх ще також називали стрільцями. І, безперечно, така назва за професійною ознакою згодом перейшла у прізвище *Стрілець*. Прізвищем стало і прізвисько *Волкогон*: волкогонами (вовкогонами) звали чоловіків, в обов'язки яких входило відганяти вовків від села та від кошар із вівцями. У Кошарах прізвища *Стрілець* та *Волкогон* є досить поширеними, хоча їх носії не вважають себе кровними родичами.

Таким чином, можемо зробити висновок про те, що ойконім села та його мікроойконіми віками не змінювалися завдяки значній віддаленості села від міста й постійному місцю проживання населення, збереженості господарського заняття, з яким безпосередньо пов'язана назва села, а також наявності апелювання *кошара* в щоденному слововживанні.

Велика кількість назв поселень зазнає певної трансформації, яка в першу чергу відбувається у свідомості населення, а також через вихід слова з ужитку, пристосування його до нових умов життя. Про це М. Сумцов у згадуваній нами праці зазначав: «Степень устойчивости мѣстныхъ собственныхъ именъ весьма различна, по роду и свойству мѣстности. Долговѣчность имени зависитъ отъ величины предмета. Названія большихъ рѣкъ и городовъ сохраняются нерушимо въ теченіи столетій и даже тысячѣлетій. Днипро старій, Днѣпр Славутичъ сохранили свое имя въ теченіи двадцати вѣковъ. Названія мелкихъ селений, ручьевъ, улицъ измѣняются иногда довольно быстро, наприкладъ, дважды в столѣтіе...»²¹.

Зокрема, йдеться про оригінальну назву села *Вирівка*²², що її О. Лазаревський згадує як «*Верёвка*»: «*Верёвка* около болотъ, составляющихъ следы одного изъ притоковъ Сейма — рѣчки *Куколки*.»²³ Наші польові записи показують, що у різні історичні періоди назва розглядуваного села мала декілька топонімічних варіантів. Згідно однієї з легенд «село називається так, тому що колись у ньому робили вирівки з конопель, яких дуже багато росло понад Сеймом, а також туди далі — в

сторону сіл Селища, Красного...»²⁴. За іншим переказом «село зветься Вировкою, бо був тут посеред села колись великий вир. Через то так і назвали село»²⁵. Вчителька історії, уродженка і мешканка сучасної Вирівки зауважує: «Про назву в нас спори йдуть... Зараз то офіційно пишеться Вирівка, а старожили називали Вір'ювка, через те, що тут у нас болота, отам он за селом, тепер вони вже осушені, а раніше були болота, а біля боліт сира земля. Ну ще тоді, як дозволялося сіять коноплі, у нас дуже багато було конопель... Ну це ще ж і моя мати коноплі тіпала, мочила, це ж і я допомагала — і тіпала й прjala. Тоді ж ткали полотно, рушники та всяку всячину, а багато йшло цих же конопель на вір'ювки, вір'ювки робили, ві-р'юв-ки! Я пам'ятаю отам біля церкви жив дід, він прожив більше ста років — Будніченко дід Аврам. Так він для колгоспу постачав оці вір'ювки, скільки там треба було, а раніше багато треба було. Була кінна упряж і возили все ж возами, саньми, все ж ув'язувалося вір'ювками. Так от говорять, що іменно од той вір'ювки і пішло село наше назва Вір'ювка. І раніше..., може, оце годів двадцять чи тридцять, як стала Вирівка, а то була Вір'ювка... Залізнична станція ще писалася Вір'ювка, а вже село писалося Вирівка, ну, кажуть, — вир, — нема тут ніяких вирів. Вир, вода?! Річка Куколка наша така спокійна малесенька..., не знаю. Оце такі дві версії...»²⁶.

Таким чином, аналізуючи діахронічні та синхронічні офіційні топонімічні варіанти²⁷ села — *Вирівка* та *Вер'ювка*, з'ясовуємо, що ойконім *Вер'ювка* своїм наголосом, написанням, словотворчими формантами суттєво відрізняється від сучасного ойконіма *Вирівка*. Однак є й інший варіант — *Вировка*, ідентичний до сучасної назви села у російській транскрипції — *Вировка*. «Топонімічний словник» за редакцією М. Янка зазначає, що *вир* — це «глибоке місце в річці, безодні, де бувають коловороти»²⁸. Згідно «Нового тлумачного словника української мови» слово *вир* може мати декілька значень, зокрема, це може бути «місце у річці, морі і т. ін. з круговим рухом води, що утворюється внаслідок дії протилежних течій, а також (у переносному зна-

ченні) бурхливий, стрімкий рух, який захоплює, витягає за собою, чорторий, водокрут, вернивода, крутіги, круговерть»²⁹. Як бачимо, вир безпосередньо пов'язаний з водою, а не з землею, про що говорить легенда. На жаль, згадуваний топонімічний словник не подає прикладів необхідних нам ойконімів. Натомість в «Етимологічному словнику української мови» є пояснення: «вір'ювка, [воровчина] налигач, очевидно запозичення з російської мови; рос. верёвка є прямим відповідним укр. [веревка], вервечка»³⁰, де вервечка «один з чотирьох мотузочок, на яких підвішувалася колиска, низка, валка»³¹. «Російсько-український словник» до російського слова верёвка дає український відповідник — мотузка³², «Тлумачний словник української мови» вказує на те, що слово «вір'ювка в розмовній мові вживається рідко. Це те саме, що мотузка, мотуз, шнур, шворка, мотузок»³³.

Щодо сучасних синхронічних варіантів, то хоча нинішня офіційна назва села *Вирівка*, більшість його мешканців та сусідніх населених пунктів (Попівка, Заводське, Таранське, Лизогубівка) називають *Вировка* (здебільшого це люди до п'ятдесяти років). У розмовній мові офіційна назва вживається дуже рідко. Старше покоління, у тому числі ті, що переселилися до навколишніх сіл, називають його *Вер'ювка*, *Вір'ювка*, *Вер'ювка*, тобто назвою близької до тієї, яка вживалася у О. Лазаревського. У наш час населення цієї місцевості називає своє село як *Вирівка*, так і *Вер'ювка*, окрім того зустрічаємо ще й інші варіанти — *Вір'ювка*, *Вер'ювка*, *Вировка*, *Вер'ювка*. Отже, цілком імовірно, що першою назвою села був ойконім, який походив від вір'ювочного ремесла, що було основою життєзабезпечення селян. Російське походження ойконіма пояснюється історично, оскільки дана територія довгий час перебувала в складі Росії. Сучасна ж офіційна назва села виникла внаслідок зникнення ремесла і переосмислення попередньої назви. Таким чином, ойконім, що походив від вір'ювочного ремесла, змінився на ойконім оронімічного (географічно-рельєфного) походження.

Отже, різноманітна ойконімія Сумщини, що найбільш виразно пов'язана з реаліями

традиційно-побутової культури, зокрема промислами та ремеслами, може бути джерелом історико-етнографічного вивчення краю за умови комплексного наукового підходу: залучення даних історичної етнографії, мовознавства, усних свідчень місцевих краєзнавців і носіїв народних традицій. Досвід здійсненої нами польової роботи показав особливе значення сучасної інформації про історію — назв поселень, традицій їхніх мешканців, — яку ще можна отримати від людей старшого віку. Адже в наш час не лише трансформуються самі ойконіми, але й помітно видозмінюється загальна адміністративно-політична карта поселень. Зокрема, загострюється проблема зникнення населених пунктів, які є досить віддаленими від обласного та районних центрів: менші поселення зливаються з більшими, жителі хуторів переселяються у найближчі села, деякі поселення переростають у дачні селища з особливою сучасною урбанізованою культурою. Через це стає помітна тенденція збіднення чи втрати історичної пам'яті про знання народу, про те, як він сприймав і розумів традиційну культуру свого поселення.

¹ Сумцов Н. Малорусская географическая номенклатура. — К., 1886. — С. 34.

² Там само. — С. 18–24.

³ Этнография имен / Отв. ред. В. Никонов, Г. Стратанович. — М., 1971.

⁴ Этническая ономастика / Отв. ред. Р. Джарымашнова, В. Никонов. — М., 1984.

⁵ Мартен де Ля Судьер. Назви місцевостей: номінація, деномінація, реномінація // НТЕ. — 2006. — № 6. — С. 99–104.

⁶ Історія міст і сіл Української РСР. У 26 т. Сумська область. — К., 1973.

⁷ Коваль А. Знайомі незнайомці: Походження назв поселень України. — К., 2001. — С. 142.

⁸ Там само. — С. 148.

⁹ Литвинчук Н. Історія розвитку промислів та ремесел Сумщини XVII — поч. XXI ст. (за матеріалами с. Вирівка Конотопського району Сумської

області) // Матеріали до української етнології. — 2007. — Вип. 6(9). — С. 98–99.

¹⁰ Сумцов Н. Малорусская географическая номенклатура. — К., 1886. — С. 24.

¹¹ Карпенко Ю. Топонімічні варіанти // Ономастика / К. Цілуйко, І. Железняк, А. Корепова, А. Непокупний. — К., 1966. — С. 32.

¹² Там само. — С. 32.

¹³ Експедиційний запис 2006 р. Інф.: Волкогон Любов Григорівна, 1959 р. н.

¹⁴ Лазаревский О. Описание старой Малороссии. Полк Нежинский. — К., 1983. — Т. 2. — С. 78.

¹⁵ Там само.

¹⁶ Там само.

¹⁷ Беценко Т. Етюди з топонімії Сумщини. Походження географічних найменувань. — Суми., 2001 — С. 35.

¹⁸ Експедиційний запис 2006 р. Інф.: Волкогон Любов Григорівна, 1959 р. н.

¹⁹ Там само.

²⁰ Там само.

²¹ Сумцов Н. Малорусская географическая номенклатура. — К., 1886. — С. 7.

²² Литвинчук Н. Зазнач. праця. — С. 96–101.

²³ Лазаревский О. Описание старой Малороссии. Полк Нежинский. — К., 1983. — Т. 2. — С. 227.

²⁴ Експедиційний запис 2006 р. Інф.: Литвинчук Василь Васильович, 1959 р. н.

²⁵ Експедиційний запис 2006 р. Інф.: Калишенко Сергій Андрійович, 1928 р. н.

²⁶ Експедиційний запис 2007 р. Інф.: Кузьменко Віра Петрівна, 1939 р. н.

²⁷ Відповідний понятійно-категоріальний апарат використовуємо за: Карпенко Ю. Топонімічні варіанти // Ономастика / За ред. К. Цілуйко, І. Железняк, А. Коперанова, А. Непокупний. — К., 1966. — С. 29–36.

²⁸ Янко М. Топонімічний словник України: Словник-довідник. — К., 1998. — С. 179.

²⁹ Новий тлумачний словник української мови. У 4 т. / Укл. В. Яременко, О. Сліпущко. — К., 1998. — Т. 1, «А–Є». — С. 330.

³⁰ Етимологічний словник української мови. У 7 т. — К., 1982. — Т. 1, «А–Г». — С. 1403.

³¹ Там само. — С. 1352.

³² Російсько-український словник / Укл. Н. Лозова та ін. — К., 2003. — С. 87.

³³ Новий тлумачний словник української мови. У 4 т. / Укл. В. Яременко, О. Сліпущко. — К., 1998. — Т. 1, «А–Є». — С. 480.

The peculiarities of historical and ethnographical study of the names of the settlements in Sumaska oblast are investigated in this article. The author tries to systematize the names of the settlements according to ethnological, national, social, cultural and life principles as well as to research the rules of their territorial prevalence. By the example of two settlements the author explicates as far as their names correspond to the content of historical and ethnographical meaning which was put into them.